

I det definitiva slutbudet fanns ingen lösning på de yrkade 1,9 procenten. SKAF, SF och KTK var ändå beredda att svara ja. I KTK drev SFL linjen att förhandlingarna borde fortsätta och att KTK skulle göra gemensam sak med TCO-S. KTK:s majoritet bedömde dock att när SKAF var redo att svara ja, fanns inte möjligheter att ens med strejk nå önskat resultat, och var därför beredd att acceptera budet. I det läget bedömde också TCO-S att det var meningslöst att fortsätta striden och svarade ja med en reservation. Det blev ingen utlöst strejk.

1983 var slutpunkten för den etablerade samverkan mellan de fyra organisationerna. Resultatet var ur konfliktstyrkesynpunkt tydligt. Frågan om 1982 års löneutvecklingsgaranti förblev olöst. Dessutom kom utformningen av en sådan klausul i 1983 års avtal att bli än svagare än i 1982 års avtal.

1984 års avtalsrörelse genomfördes utan konflikter i vilka SFL var inblandade. Däremot varslade SACO/SR om en strejk som omfattade cirka 10 000 medlemmar på det statliga området. Ett av huvudkraven var en extra förstärkning av adjunkternas lönenivå. I slutskedet av förhandlingen presenterades också ett förslag om ett tillägg till det redan presenterade slutbudet som innehöll en viss höjning av adjunkternas slutlön.

TCO-S, SFL och SL motsatte sig denna lösning, då den skulle ha äventyrat den tidigare preliminära accepten på slutbudet.

Trots SACO/SR:s varsel om strejk, fick därför inte kraven på en höjning av adjunkternas slutlön någon lösning i 1984 års förhandling.

Slutsatsen av detta visar att facklig samverkan utgör grunden för framgång, medan det motsatta gäller även om, som i detta fall, SACO/SR tillgrep varsel om konflikt.

DET AVTAL SOM TRÄFFADES för 1984 och 1985 innehöll såväl en prisutvecklingsgaranti som en löneutvecklingsgaranti. Klausulerna var bra. Skulle prisutvecklingen överstiga den nivå som förutsatts i avtalet för 1984 skulle parterna förhandla om kompensation. Om överenskommelse inte kunde nås fanns också möjlighet att säga upp avtalet.

Detsamma gällde för löneutvecklingsgarantin. Skulle löneglidningen på privata sektorn leda till en "icke oväsentlig skillnad" i

1985 års konflikt

Konfliktpärmarna förbereds på SFL:s kansli för distribution till lokalavdelningarna. Britta Lindberg i mitten på bilden leder arbetet.

förhållande till de offentliganställda, skulle förhandlingar kunna äga rum och om uppgörelse ej nåddes, kunde avtalet sägas upp.

I början av 1985 visade beräkningar att prisökningarna 1984 översteg avtalets prognos samt att därtill kommit en avsevärd löneglidning på privata sektorn, vilket ju enligt klausulen gav rätt till kompensation.

Sammanlagt förelåg en skillnad mellan utfallet på privata sektorn och den offentliga på 3,1 procent, vilket betraktades som långt över klausulernas formulering "icke oväsentlig skillnad".

TCO-S påkallade därför i mars 1985 förhandlingar om detta utrymme i en förhandlingsframställan till SAV.

Svaret på detta kom dock omedelbart från finansminister Kjell-Olof Feldt som i ett brev till TCO-S meddelade att yrkandet stred mot de samhällsekonomiska förutsättningarna.

Denna inblandning från finansministern i den direkta förhandlingsprocessen, i massmedia omedelbart döpt till "elefantinhoppet", var anmärkningsvärd och skapade stor irritation inom medlemsleden. Feldts uttalande föranledde också att SAV:s reaktion på yrkandet blev ett kort och koncist nej.

I det läget beslöt TCO-S att säga upp avtalet. Vidare beslöts i TCO-S avtalsfullmäktige att ge styrelsen fullmakt att planera, och om så behövdes lägga, ett varsel om konflikt.

Övriga organisationer på offentliga sektorn gjorde en annan bedömning. LO-anslutna SF och SKAF med sin bindning till socialdemokraterna, och därmed den dåvarande regeringen, hade ingen annan uppfattning vad gällde värdet på klausulerna, men valde att ligga lågt för att inte störa regeringen. Riksdagsvalet 1985 låg nära i tiden.

Inom KTK gjorde majoriteten av förbund bedömningen att tidpunkten inte var lämplig för att driva frågan. KTK:s ordförande Sture Nordh uttalade sig i Svenska Dagbladet den 28 mars:

"Det är bara att konstatera att vi inte har medlemmarnas stöd för att gå ut i strejk i denna fråga. Vi borde tagit konflikten förra sommaren, direkt efter det att privatjänstemännen hade förhandlat sig till mer pengar. Då hade det gått. Eller senare i höst om läget är annorlunda."

SFL:s styrelse och representantskap beslöt att SFL i båda kartellerna skulle driva kraven på ett gemensamt agerande mot arbetsgivarna. Efter sju månaders förhandlingar utan resultat, var SFL:s uppfattning att konfliktåtgärder var nödvändiga för att nå resultat i klausulförhandlingarna.

Majoriteten av KTK-förbunden var dock ej beredda att säga upp avtalet och förhandla vidare utan fredsplikt. SFL hamnade därmed i ett läge där, för den del av medlemskåren som förhandlades på det kommunala området, det fortsatta förhandlandet kom att ske under fredsplikt. På det statliga området fanns däremot en total enighet mellan TCO-S-förbunden om nödvändigheten av att säga upp avtalen och om så krävdes utfärda konfliktvarsel.

Detta skedde också. TCO-S gick som ensam organisation in i kampen för att hävda innehållet i det tidigare avtalets klausuler, och försvara de offentliganställdas rätt till följsamhet med den privata sektorn.

Kajsa Bodén, Örebro lokalavdelning, i talarstolen vid SFL:s representantskapsmöte 1985. Hon uttalade sitt fulla stöd för TCO-S konflikt, men uttryckte stort missnöje med KTK-majoritetens ställningstagande att inte göra gemensam sak med TCO-S.

Motiven för detta sammanfattades av SFL:s ordförande Christer Romilson vid TCO-S avtalsfullmäktige:

"Regeringen har genom sitt agerande förhindrat en rimlig förhandlingssituation och det är regeringen som försatt oss i den situation där vi nu befinner oss. I det här läget kan vi inte göra något annat än att hävda att alla träffade avtal ska följas."

TCO-S konfliktvarsel omfattade 20 000 medlemmar och skulle utlösas den 2 maj, om resultat inte uppnåts före dess. På lärarområdet omfattades 5 600 lärare och skolledare i Borås, Helsingborg, Karlstad, Linköping, Luleå och Täby.

I övrigt omfattade varslat andra nyckelgrupper som, om det utlöstes, skulle stoppa flygtrafiken och allvarligt försvara järnvägs-
trafiken och sjöfarten.

I KTK drev SFL igenom att fritidspedagogerna i de sex kommunerna skulle tas ut i sympatistrejk. Detta för att hindra arbetsgivarna från att dirigera eleverna till fritidshemmen under strejken, vilket delvis skett under 1980 års konflikt.

TCO-S och medlemsförbunden kritiserade hårt de övriga organisationerna på offentliga området, som valt att inte driva frågan om de offentliganställdas eftersläpning och att hävda det tidigare avtalet.

I:e ombudsman Rune Larsson i TCO-S uttalade sig i en intervju i Facklärares: "Är det någon som tror – om vi haft en borgerlig regering – att Kommunal och SF skulle konstatera en löneeftersläpning på 3,1 procent och säga att den gör vi inget åt?"

SFL:s ordförande Christer Romilson konstaterade: "I stället för 'alla för en' slåss nu 'en för alla'. TCO-S gör vad också de andra organisationerna för offentliganställda borde göra." Han poängterade vidare: "Medan alla TCO-S-förbund fattat eniga beslut står i KTK framför allt SKTF emot bland andra SFL och Sveriges Lärarförbund. Vi tror inte att det är mer meningsfullt att förhandla med Kommunförbundet än med SAV."

Konfliktberedskapen inom SFL var god. De senaste årens konflikter och varsel om konflikt hade gett erfarenhet av konfliktplanering och genomförandet av konflikter såväl centralt som lokalt.

De lokala strejkledarna i de sex kommunerna samlades i Stockholm för genomgång och diskussion om planering. De omvittnade samfällt det stora lokala stödet för konflikten och framförde

medlemmarnas beklagande att de kommunala grupperna inte fullt ut kunde delta i kampen genom KTK:s beslut. De framförde också att det som främst irriterade medlemmarna och gjorde uppslutningen total, var arbetsgivarens svek att inte leva upp till träffade avtal, och regeringens ingrepp i avtalsrörelsen. Strejken uppfattades inte minst som en kamp för att upprätthålla den fria förhandlingsrätten på det offentliga området.

Arbetsgivarnas taktik efter att konfliktvarslet lagts var att försöka isolera TCO-S genom att teckna avtal med övriga parter. Det lyckades med SACO/SR, som tecknade ett preliminärt avtal som gav en höjning av slutlönen för adjunkter, vilken dock betalades med en in-teckning av 1986 års löneutrymme. Även SF skrev på ett preliminärt avtal vars innehåll skulle avräknas 1986 års löneutrymme.

Däremot accepterade inte SKAF en lösning av klausulfrågan genom att den sköts till 1986 års förhandling, vilket inte heller KTK gjorde. Även KTK sade nu upp avtalet och började planeringen för en eventuell strejk i början av sommaren.

Förhandlingarna med övriga organisationer gjorde att medlingsarbetet med TCO-S inte kom igång förrän samma dag som strejken trädde i kraft. Att då finna en lösning, på de få timmar som återstod till strejkens utlösning, var inte möjligt, och från arbetsgivarens sida möjligen heller inte önskvärt.

Den sistnämnda slutsatsen blev naturlig när SAV:s nästa drag offentliggjordes. 100 000 medlemmar i TCO-S-förbunden drabbades av varsel om lockout, därav 60 000 lärare och skolledare. Avsikten från SAV var att med detta massiva varsel sätta sådan ekonomisk press på TCO-S att organisationen snabbt skulle avbryta pågående strejker och träffa avtal i likhet med SACO/SR och SF. Lockouten skulle träda i kraft den 11 maj, vilket också skedde.

SAV:s hantering av frågan var i hög grad styrd av regeringen, och särskilt från Finansdepartementet. Här ansåg man att en framgång för TCO-S allvarligt skulle skada regeringens möjligheter till inflationsbekämpning. Finansminister Kjell-Olof Feldt och hans närmaste medarbetare, ibland kallade "kanslihushögern", var beredda att stödja skarpa åtgärder för att pressa tillbaka de fackliga organisationerna. I Finansdepartementet betraktades TCO-S som en ansvarslös organisation som äventyrade samhällsekonomin.

Stöd för denna syn kom främst från borgerlig press.

Så skrev exempelvis Dagens Nyheter på ledarplats att "de of-fentliganställda bör helt enkelt finna sig i en eftersläpning".

Stöd för TCO-S kom däremot, utöver från den allmänna opi-nionen, från en rad politiker och massmedia, inklusive regerings-organet Aftonbladet. Där uttrycktes bland annat i en ledare att re-geringens och Arbetsgivarverkets sätt att sköta förhandlingen va-rit minst sagt "klantigt". Om statsråd och statssekreterare glömt bort att informera varandra om avtalets faktiska innebörd, får det väl klaras upp internt inom regeringen. Det ska inte behöva drab-ba den andra parten TCO-S.

För SFL:s del innebar varslet om lockout att omfattningen av konfliktarbetet trappades upp. Skulle varslet träda i kraft blev en stor del av medlemskåren indragen i konflikten i praktiskt taget hela landet.

Högsta prioritet gavs åt informationsarbete och planeringsar-bete inför den väntande lockouten, såväl på det centrala kansliet som ute i lokalavdelningarna.

Inte minst förberedelserna för utbetalning av konfliktersätt-ningar och information om detta till de medlemmar som omfatta-des av konflikten, krävde stora insatser.

Att SAV och regeringen plågades av sina egna åtgärder kom till synes omedelbart efter att konflikten brutit ut. Arbetsgivarsidan hade misslyckats i sin strategi att tvinga TCO-S till avtal genom masslockout. När man insåg att den skulle komma att utlösas, med alla omfattande negativa verkningar för allmänheten, började re-trätten genom att stora delar av lockouten återkallades. Detta ska-pade kaos, inte minst på skolområdet under de två första dagarnas lockout, då genom SAV:s hantering det var mycket svårt att veta om man var i konflikt eller ej. Ett stort antal SFL-medlemmar kom därför att vara lockoutade endast i två dagar.

I själva sakfrågan var läget låst och medlarna kom ingen vart i försöken att hitta lösningar som båda parter kunde acceptera. Kjell-Olof Feldt har i sin bok "Alla dessa dagar" berört händelse-förloppet. Inför en utrikesresa under några dagar när konflikten på-gick, rådde han Olof Palme att inte under några omständigheter gå in i förhandlingar med TCO-S.

Detta var dock just vad som skedde. Palme, som ville få slut på

konflikten, valrörelsen låg ju endast någon månad bort, tog en underhandskontakt med TCO-S ledning. Ett informellt möte ägde rum och resultatet blev en preliminär uppgörelse som sedan kunde ligga till grund för ett slutgiltigt avtalsförslag som förankrades mellan parterna och som sedan kunde läggas av medlarna.

Materiellt var resultatet inte i nivå med TCO-S yrkade 3,1 procent. Dock var de 180 kronor, motsvarande 2 procent, som avtalet innebar, betydligt mer än de 40 kronor som legat i det avtal som SACO/SR och SF redan tecknat, och självklart en seger för TCO-S. Det kunde därför antas av SFL:s representantskap och därefter av TCO-S. Detta avtal tecknades även av SACO/SR och SF som därmed fick en rejäl utdelning av den strid som TCO-S-förbunden tagit på egen hand.

En av de största konflikterna på statens område var därmed över och upphörde den 20 maj.

KTK fortsatte efter sommaren omförhandlingarna och slöt i oktober 1985 ett avtal som gav exakt samma utfall som det avtal TCO-S tecknat den 20 maj.

För SFL:s del innebar det att förbundets strid tillsammans med TCO-S, även gav medlemmarna på det kommunala avtalsområdet samma utfall, vilket ju kom även övriga förbund i KTK till del.

EFTERDEBATTEN TILL 1985 års konflikt blev omfattande. Båda parter utsattes för kritik för hanteringen. Från en del arbetsgivarhåll ifrågasattes de offentliganställdas strejkrätt. Regeringen kritiserades för att ha ingripit i förhandlingen och mer eller mindre detaljstyrt SAV. Många röster höjdes dock till försvar för Olof Palmes ingripande som ju resulterade i att öppningar skapades på arbetsgivarsidan, så att konflikten kunde lösas och avtal träffas.

I huvudsak var det positiva stödet i massmedia omfattande för den strid som TCO-S-förbunden tog. De flesta ansåg att ingångna avtal måste följas. Vidare att även offentliganställda måste ha en rimlig löneutveckling. Detta inte minst för att långsiktigt klara sektorns personalförsörjning och för att kunna bevara kvaliteten i den offentliga servicen.

För SFL:s del visade konflikten att förbundets medlemmar engagerat stödde konflikten. Vidare att förbundet klarade konfliktarbetet på ett huvudsakligen bra sätt, både centralt och lokalt.

Några slutsatser av konflikten 1985

Däremot visade 1985 års omförhandling på komplikationerna med att ha medlemskollektivet fördelat på två skilda avtalsområden och att förhandla i två skilda karteller. Även om slutligen utfallet blev desamma för båda medlemsgrupperna, skulle resultatet förmodligen ha blivit bättre och kommit snabbare, om KTK och TCO-S fört en gemensam kamp, som ökat den fackliga styrkan.

Detsamma kan säkert påstås, på samma sätt som i 1980 års konflikt, om de fyra stora organisationerna på offentliga sektorn gjort gemensam sak.

Men 1985 var det inte längre borgerlig regering och valrörelsen låg endast några månader fram i tiden. Detta påverkade säkerligen LO-förbunden SF och SKAF i deras beslut att inte driva frågan vidare.

Den offentliga arbetsgiversidan analyserade noggrant de negativa effekterna av användningen av lockoutvapnet. Slutsatserna blev att lockout närmast blev ett vapen riktat mot dem själva. Allmänhetens förståelse för att politikerna själva stängde viktiga samhällsfunktioner, vilka de valts till att sköta och ta ut skatter av medborgarna för att betala, var låg. Erfarenheterna från konflikten visade att risken för att lockout stärkte opinionen för löntagarnas kamp var högst reell.

1985 blev början till slutet på den offentliga arbetsgivarens användning av lockoutvapnet.

1986 års konflikt

HUVUDFRÅGORNA I 1986 års förhandlingar var hur reallöneskydd skulle säkras och följsamheten med den privata sektorn garanteras.

I finansplanen för 1986 uttryckte regeringen krav på en treårig avtalsperiod utan klausuler. Den enda garanti som lämnades i finansplanen var finansministerns uttalande att regeringen avsåg att ingripa om avtalen gav högre utfall än regeringen fann lämpligt. I finansplanen beskrevs kraven på löneföljsamhet som "konservatism".

Målet var att öka export och investeringar samt att nedbringa inflationen. Metoden var bland annat att dra ner på konsumtionen och spara in på de offentliganställdas löner.

SFL slog, i sitt beredningsarbete inför avtalsrörelsen, fast att löneramarna måste var desamma för offentliganställda och de pri-